

OVP pod drobnohľadom

SLOVENSKO

OVP na Slovensku

Odborné vzdelávanie a príprava (OVP) predstavuje tradične silný prúd slovenského vzdelávacieho systému. Napriek narastajúcemu záujmu o všeobecné vzdelávanie patrí účasť v sekundárnom OVP stále k najvyšším v EÚ. Zatiaľ čo programy OVP umožňujúce prístup k vysokoškolskému vzdelávaniu (ISCED 354) sú stále atraktívne, podiel absolventov programov bez tejto možnosti (ISCED 353) silne klesol. Nízka ponuka kvalifikovaných robotníkov a remeselníkov viedla v roku 2015 k prijatiu nového zákona, ktorým sa zaviedlo iniciálne OVP „duálneho“ typu.

S narastajúcim podielom absolventov spoločenských a humanitných odborov sa nerovnováha na trhu práce prejavuje aj na vysokoškolskej úrovni. Zamestnávateľi pokladajú tento stav za nebezpečný pre priemysel a pre otvorenú, exportne orientovanú ekonomiku ako celok.

IOVP

Iniciálne OVP (IOVP) je na Slovensku tradične viazané na školský systém, s úsekmi vzdelávania v pracovnom prostredí, poskytovanými na základe dohôd medzi strednými odbornými školami (SOŠ) a podnikmi. Zavedením „duálneho“ IOVP od školského roka 2015/16, sa podnikom umožňuje podpísať učebnú zmluvu o poskytovaní praktického vyučovania so žiakmi prv než nastúpia na strednú odbornú školu, pričom podnik a stredná škola má uzatvorenú dohodu o poskytovaní „duálneho“ OVP. Na rozdiel od tradičného duálneho modelu v nemecky hovoriacich krajinách, učitelia sú regulárnymi žiakmi SOŠ a nie zamestnancami podniku.

IOVP obvykle začína vo veku 15 rokov. Pre školský rok 2015/16 bolo schválených 461 programov OVP pre SOŠ, 21 pre konzervatória a 43 nových programov bolo experimentálne overovaných. Medzi sekundárne IOVP programy patria:

- Štvorročné (výnimočne päťročné) programy, ktoré sú zamerané prevažne teoreticky a ukončujú sa maturitou (ISCED 354);
- Štvorročné (výnimočne päťročné) programy s praktickým vyučovaním formou odborného výcviku, ktoré sa ukončujú maturitou a zväčša aj výučným listom (ISCED 354), a ktoré sa môžu ponúkať aj v „duálnom“ OVP;
- Trojročné (výnimočne štvorročné) programy vedúce k výučnému listu (ISCED 353), ktoré sa tiež môžu ponúkať v „duálnom“ OVP;
- Dvoj alebo trojročné programy pre slabšie prospeievajúcich žiakov bez ukončenia základného vzdelania (ISCED 253). V niektorých prípadoch môžu viesť aj k získaniu výučného listu. Takíto žiaci môžu nastúpiť aj na jednoročný program (ISCED 244), ktorého ukončením získajú prístup k vyššiemu sekundárnemu vzdelávaniu.

Špeciálne školy ponúkajú podobné programy prispôbené žiakom so špeciálnymi potrebami a tiež programy IOVP pre žiakov s mentálnym postihnutím. Konzervatória ponúkajú šesť a osemročné programy žiakom umeleckého zamerania ukončované absolventskou skúškou (neuniverzitným diplomom na úrovni ISCED 5) a nadobudnutím titulu DiS art (diplomovaný špecialista umenia).

Medzi post-sekundárne terciárne programy OVP patria:

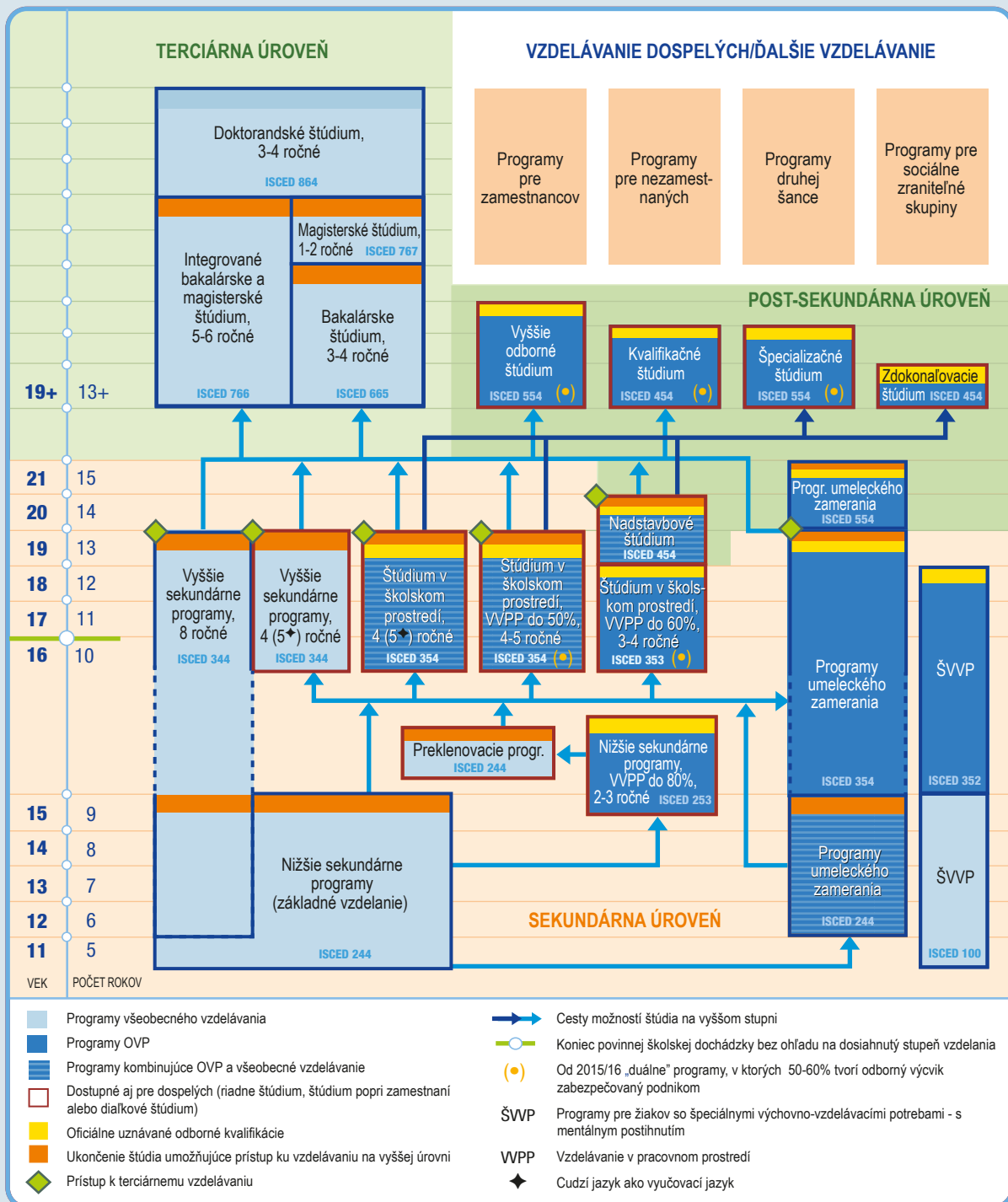
- Dvojročné nadstavbové štúdium (ISCED 454) pre absolventov trojročných programov (ISCED 353), ktoré sa ukončujú maturitou;
- Zdokonaľovacie štúdium, ktoré je aspoň šesťmesačné a ukončuje sa záverečnou pomaturitnou skúškou (ISCED 454);
- Kvalifikačné štúdium, ktoré je aspoň dvojročné (ISCED 454), vedie k druhej OVP kvalifikácii a ukončuje sa odbornou zložkou maturitnej skúšky a v niektorých prípadoch možno nadobudnúť aj výučný list;
- Špecializačné štúdium (ISCED 554), trvá aspoň dva roky, ukončuje sa absolventskou skúškou (neuniverzitným diplomom) a nadobudnutím titulu DiS;
- Trojročné vyššie odborné štúdium (ISCED 554) sa ukončuje absolventskou skúškou (diplom neuniverzitného typu) a titulom DiS.

Terciárne vzdelávanie v súčasnosti nezahŕňa univerzity aplikovaných vied a chýbajú mu prakticky orientované bakalárske programy. Pripravovaný Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania plánuje uskutočniť podstatné reformy na riešenie tohto problému v najbližších desiatich rokoch.

KOVP

Poskytovanie kontinuálneho OVP (KOVP) je čiastočne regulované. Podľa zákona o celoživotnom vzdelávaní (CŽV) všetky programy pre nekvalifikovaných dospelých, ktorí chcú začať podnikáť vo viazanej živnosti regulovanej živnostenským zákonom musia byť schválené akreditačnou komisiou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu. Niektoré kvalifikácie sú regulované rezortne. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny reguluje vzdelávanie pre trh práce v spolupráci s Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny a úradmi práce. Veľká časť odbornej prípravy, ktorá prebieha v podnikoch, alebo je organizovaná podnikmi a aj vzdelávanie dospelých ako také, nie sú regulované.

OVP na Slovensku



Zvláštnosti OVP

IOVP je prísne regulované štátom, obzvlášť to, ktoré je poskytované školami a kombinuje všeobecné vzdelávanie a rozvoj kľúčových kompetencií s odbornými zručnosťami. Veľký rozsah programov vyššieho sekundárneho vzdelávania prispieva k vysokej vzdelanostnej úrovni mladých a nízkej miere predčasného opustenia systému vzdelávania a prípravy. V roku 2015, 91,3% populácie vo veku 20 až 24 rokov dosiahlo aspoň vyššie sekundárne vzdelanie (v porovnaní s 82,7% v EÚ-28). V tom istom roku iba 6,9% 18 až 24 ročných opustilo systém vzdelávania a prípravy predčasne (v porovnaní s 11,0% v EÚ-28).

Väzby medzi odbornými školami a podnikovým svetom sa uvoľnili v ranej fáze ekonomickej transformácie v deväťdesiatych rokoch. Vďaka novej legislatíve zapojenie sociálnych partnerov do OVP postupne narastá, a to v plánovaní, tvorbe kurikula i priznávaní kvalifikácií. Od roku 2015 sa na riadení OVP zo strany podnikov podieľajú títo partneri:

- Rada vlády SR pre OVP, najvyšší koordinačný orgán;
- osem Krajských rád pre OVP zodpovedných za tvorbu krajských rozvojových stratégií;
- sektorové rady zodpovedné za nastavenie štandardov povolání / zamestnaní a kvalifikačných štandardov a poskytovanie odborných stanovísk tvorcom politik;
- profesijné a stavovské organizácie ako napr. komory a asociácie zamestnávateľov legislatívou ustanovené ako partneri vzdelávacích inštitúcií k príslušným odborom vzdelávania (organizácia s „pôsobnosťou v oblasti OVP“);
- Rada zamestnávateľov pre systém duálneho vzdelávania na koordináciu aktivít v „duálnom“ vzdelávaní.

Vďaka medzinárodnej spolupráci sa sformoval nový prístup k IOVP. Pilotovanie „duálneho“ OVP v spolupráci s Rakúskom, Nemeckom a Švajčiarskom pomohlo oživiť tradície poskytovania IOVP v pracovnom prostredí a podporilo vznik novej legislatívy. Silnejšia angažovanosť podnikov pri informovaní odborných škôl o potrebných zručnostiach a kvalifikáciách prostredníctvom sektorových rád, ktorých vznik bol inšpirovaný britským modelom, môže pomôcť lepšie nastaviť IOVP na požiadavky rýchlo sa meniaceho trhu práce.

Výzvy

Hoci Slovensko v niektorých ukazovateľoch aktuálne dosahuje medzinárodne porovnateľne dobré výsledky, niektoré iné ukazovatele signalizujú potrebu zasiahnuť:

- Klesajúca výkonnosť v čitateľskej, matematickej a prírodovednej gramotnosti, ktorú vidieť v meraniach PISA (1) a TIMSS (2), negatívne ovplyvňuje účasť v programoch zameraných na strojárstvo a elektrotechniku, čo vedie k nedostatku technicky zdatných absolventov potrebných pre národné hospodárstvo;
- V dôsledku neexistujúcich fiškálnych stimulov pre dospelých v celoživotnom vzdelávaní zaostávame. Ako vidieť z toho, že sa v roku 2015 zúčastnilo na ČŽV iba 3,1% dospelých vo veku 25 až 64 rokov, SR nespĺní benchmark EÚ 2020.

Odporúčania Európskej rady pre Slovensko z roku 2012 identifikovali tri oblasti vyžadujúce prijatie opatrení:

- posilniť zameranosť odborného vzdelávania a prípravy na potreby trhu práce;
- zlepšiť vzdelávanie zraniteľných skupín, vrátane Rómov;
- zabezpečiť opätovné začlenenie dospelých na trh práce.

Tieto odporúčania sú naďalej aktuálne. I keď vďaka projektom ESF došlo k istému zlepšeniu, riešenie vyžaduje viac času. Napriek výraznému pokroku v reformovaní OVP od roku 2008 je ešte stále potrebné uskutočniť systémové zmeny, vrátane zvýšeného financovania:

- modernizovať vybavenie odborných škôl ako podmienku zlepšenia kvality vzdelávania;
- zvýšiť atraktivnosť profesií učiteľa a majstra a podstatne zlepšiť možnosti ich ďalšieho vzdelávania;
- skvalitniť výskum v oblasti OVP a analýz trhu práce predovšetkým so zameraním na uplatnenie absolventov a na identifikáciu široko uplatniteľných zručností, aby sa zlepšilo porozumenie trhu práce a ním požadovaných zručností;
- systematicky podporovať mobilitu učiacich sa, pedagógov a expertov OVP, oboznamovať sa so zahraničnými odbornými znalosťami a skúsenosťami a široko ich využívať na Slovensku;
- prepojiť svet vzdelávania a práce podporou expertov z podnikového prostredia, ktorí dokážu informovať odborné školy o objavujúcich sa požiadavkách na zručnosti a kvalifikácie, predovšetkým prostredníctvom posilnenia postavenia sektorových rád;
- spružniť kvalifikačný systém prostredníctvom jeho revízie (v súvislosti s tvorbou Slovenského kvalifikačného rámca) a vytvorením procedúr validácie neformálneho a informálneho učenia sa.

(1) Pozri výsledky PISA 2012 na <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf>

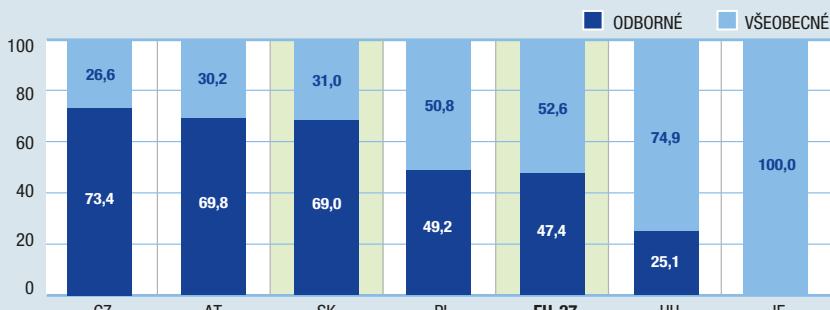
(2) Porovnaj výsledky TIMSS 2003 a TIMSS 1995 v matematike na <http://www.iea.nl>



Vzdelávanie a príprava v číslach

Žiaci (ISCED 3) v programoch odborného a všeobecného vzdelávania

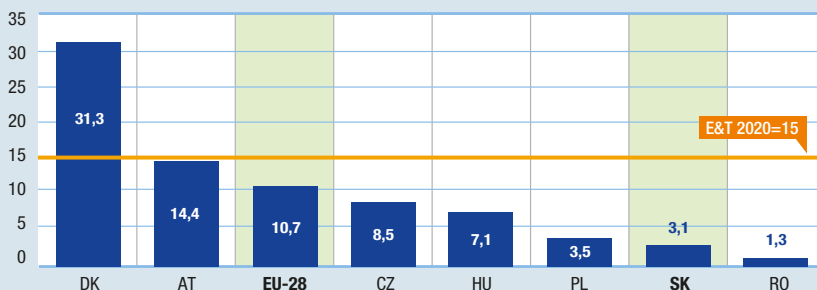
Žiaci vo vyššom sekundárnom vzdelávaní (2014, %)



NB: 47,4% je predbežne stanovená priemerná hodnota za rok 2014 vypočítaná na základe dostupných údajov (27 krajín EÚ).
Zdroj: Výpočty Cedefopu z údajov Eurostatu (UOE), dátum extrakcie údajov 22.4.2016.

Celoživotné vzdelávanie sa

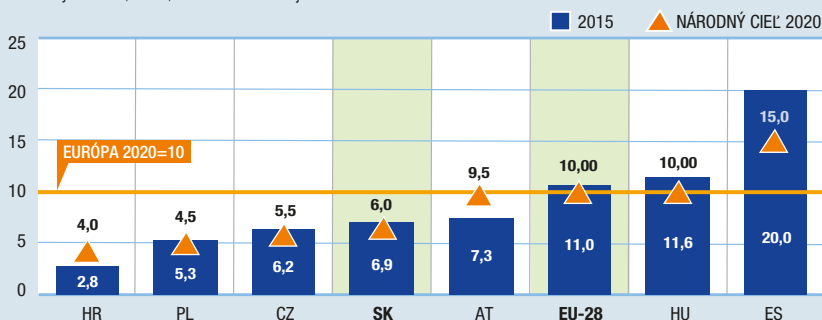
Populácia 25 až 64 ročných vo vzdelávaní a príprave počas štyroch týždňov pred zberom dát, (2015, %)



Zdroj: Eurostat, VZPS, dátum extrakcie údajov 16.5.2016.

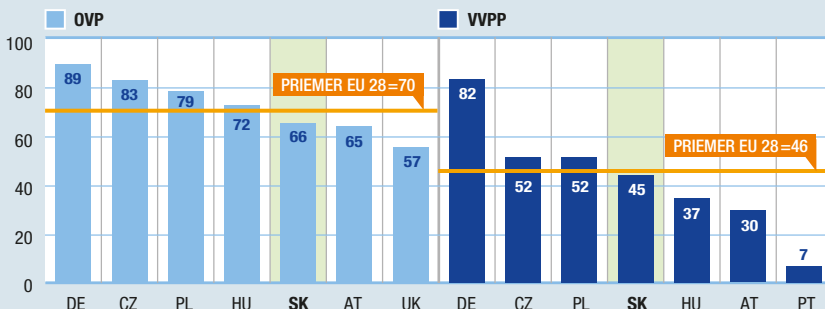
Predčasné opustenie systému vzdelávania a prípravy

Populácia nízko vzdelaných 18 až 24 ročných (ISCED 0-2) mimo vzdelávania a prípravy, (2015, %)



NB: Zmena v časovom rade v HU; nízka spoľahlivosť v HR; národné a európske benchmarky sa líšia v prípade SK a ES.
Zdroj: Eurostat VZPS, dátum extrakcie údajov 16.5.2016.

Podiel zamestnancov (24 až 65 ročných) so strednou úrovňou vzdelania (ISCED 3-4) s odbornou kvalifikáciou, ktorí najvyššiu úroveň vzdelania získali praktickým vyučovaním, ktoré prebehlo aspoň čiastočne v pracovnom prostredí (% , 2014)



NB: Uvedené údaje sa môžu líšiť od národných štatistík a výsledkov medzinárodných prieskumov, keďže používaný zber dát online nie je vždy plne reprezentatívny.
OVP: respondenti uviedli ako svoje najvyššie vzdelanie odborné vzdelanie;
VVP: program zahŕňoval vzdelávanie v pracovnom prostredí (napr. odborný výcvik na pracovisku, stáž, alebo iné formy vzdelávania v pracovnom prostredí).
Zdroj: Cedefop European skills and jobs survey, 2014.



Ďalšie informácie

- Cedefop (2016). *Vocational education and training in Slovakia: short description*. <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/4150>
- Cedefop (2016). *Supporting teachers and trainers for successful reforms and quality of VET: mapping their professional development in the EU: Slovakia*. https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2016/ReferNet_SK_TT.pdf
- Cedefop (2014). *Apprenticeship-type schemes and structured work-based learning programmes – Slovakia*. https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2015/ReferNet_SK_2014_WBL.pdf
- Eurydice (2016). Slovakia: overview. In: European Commission (ed.). *Eurypedia*. <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Slovakia:Overview>
- Government of the Slovak Republic (2016). *Manifesto of the Government of the Slovak Republic*. Bratislava: Government Office of the Slovak Republic. <http://www.vlada.gov.sk/data/files/6489.pdf>

www.minedu.sk	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu
www.employment.gov.sk	Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny
www.upsvar.sk	Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny
www.siov.sk	Štátny inštitút odborného vzdelávania
www.cvtisr.sk	Centrum vedecko-technických informácií SR
www.statistics.sk	Štatistický úrad SR
www.refernet.sk	ReferNet Slovakia
www.saaic.sk	Národná agentúra Erasmus+
www.radavladyyovp.sk	Rada vlády pre OVP
www.kvalifikacie.sk	Portál Národnej sústavy kvalifikácií
www.potrebyovp.sk	Portál na podporu duálneho OVP
www.ec.europa.eu/europe2020	Dokumenty Európskeho semestra členských krajín EÚ
www.zbierka.sk	Elektronická zbierka zákonov (v slovenčine)

V tomto dokumente boli využité podkladové materiály ReferNet Slovakia.



CEDEFOP

Európske stredisko pre rozvoj
odborného vzdelávania

Europe 123, 570 01 Solún (Pylea), GRÉCKO
PO Box 22427, 551 02 Solún, GRÉCKO
Tel. +30 2310490111, Fax +30 2310490020, E-mail: info@cedefop.europa.eu

Copyright © Európske stredisko pre rozvoj odborného vzdelávania (Cedefop), 2016
Všetky práva vyhradené.

www.cedefop.europa.eu



Úrad pre publikácie

978-92-896-2207-3



9 789289 622073